

Syntagmata Theologica Sive Principalis Theologiæ Tractatus

Continet triplicem Tractatum: Primus est de Conscientia. Secundus agit de Merito. Tertius de Reviviscentia meritorum.

Lourenço, Agostinho

Leodici Eburonum, 1692

Sectio V. Quisnam sit actus, in quo formalis ratio Conscientiæ actualis consistit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80151](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80151)

clusiones practicas, quæ sunt actus iudicativi de malitiâ & bonitate objectivâ rerum.

SECTIO V.

Quisnam sit actus, in quo formalis ratio Conscientiæ actualis consistit?

74. **D**IFFICULTAS 1. sit: Utrum actus, qui dicitur conscientia, sit iudicativus: an possit etiam esse apprehensivus? Prima sententia asserit, esse actum iudicativum. Ita D. Thom. in 2. dist. 39. q. 3. a. 2. & 3. Gabr. ibid. quest. unicâ, a. 2. conclus. 6. P. Vasq. 1. 2. d. 59. cap. 1. §. Deinde. P. Valent. d. 2. q. 4. punct. 4. §. Porro, P. Becan. tract. 1. cap. 4. q. 4. num. 2. & 3. P. Sanch. lib. 1. decal. cap. 9. num. 1. P. Sal. cit. sect. 1. n. 6. & alii communiter.
75. Secunda nihilominus sententia, quam sequimur, docet, conscientiam non solum esse iudicium, sed etiam simplicem apprehensionem. Ita Malder. d. 32. §. Dico 6. Martinez quest. 19. dub. 1. §. Notandum tamen. & alii Recentiores. Et licet D. Thomas, ac major pars Doctorum, quos proximè citavi, videantur dissentiri ab hac resolutione; aliqui tamen in re nobiscum conveniunt; siquidem non agunt de omni actu, qui est conscientia: præsertim D. Thom. qui quest. 17. de verit. at. art. 1. ad finem corpor. conscientiam circa actiones præteritas appellat memoriam sensitivam, quem putat esse actum apprehensivum. Unde.
76. Probatur primò, quia homo non operatur honestè absque conscientia operis honesti; sed homo sic potest honestè operari cum solo actu apprehensivo de opere bono, ut rectè scribunt P. Vasq. 1. 2. d. 44. cap. 2. P. Petr. Hurt. de Anima, d. 14. sect. 7. & probabile dicunt PP. Conimb. lib. 3. de Anima, cap. 13. d. 4. art. 3. & apud illos art. 1. tenent Scot. in 2. dist. 6. quest. 1. Gabr. ibid. art. 3. dub. 2. Marsil. in 2. q. 6. art. 1. ergo conscientia est simplex apprehensio.
77. Probatur secundò, quia actus memorativus actionis præteritæ, sive honestæ, sive prave, ordinariè est apprehensivus, qui etiam est sufficiens testificatio de actione honesta, aut prava; consequenterque est conscientia; ergo &c. Confirmatur, quia conscientia, ut diximus sect. 3. num. 47. adæquatè dividitur in sex membra ibidem assignata; sed dubium, & scrupulus non sunt iudicia, sed apprehensiones; ergo conscientia non solum est iudicium, sed etiam simplex apprehensio.
78. Obijcies 1. D. Damascen. lib. 2. de Fide, cap. 12. Conscientiam appellat legem mentis nostræ. Et D. Basil. in Prov. initio. vocat naturale iudicatorium intellectus. Et D. Laurent. Justinian. Serm. de D. Marco, docet conscientiam esse iudicium rationis; ergo &c. Respondeo cum D. Thom. 1. part. quest. 27. art. 13. sine, hos priores Patres accepisse Conscientiam improprie pro habitu synteresis, ex quo conscientia dependet; frequens enim est, causam, & effectum sua nomina sibi invicem communicare. Deinde D. Laurent. Justinian. locutus fuit, aut de iudicio formali, aut de virtuali, quod etiam sufficit ad accusandum, &c.
79. Obijcies 2. Effectus conscientie sunt remordere, ligare, accusare, excusare, reprehendere, testificari, &c. sed omnes hi sequuntur notitiam iudicativam applicatam ad ea, quæ exercemus; ergo &c.
- Respondeo negando minorem; illi enim effectus etiam competunt simplici notitiae, quæ est iudicium virtuale: imò aliquis eorum notitiae puræ apprehensivæ, ut remordere.
- Obijcies 3. Conscientia est quædam fides, ut sumitur ex illo ad Rom. 14. Quod non est ex fide peccatum est: ubi nomine fidei intelligitur conscientia; fides autem iudicium est; ergo &c. Respondeo Apostolum intelligi de conscientia, quæ dirigit actiones, eamque esse iudicium virtuale eo modo, quo statim explicabimus, quod fides aptè nominari potest.
- Obijcies 4. Eiusdem rei eodem modo apprehensæ possunt dari iudicia contraria in eodem intellectu successivè, v. g. stante hoc objecto eodem modo apprehenso: Manducandum est temperatè: possunt esse conscientia contraria; siquidem intellectus potest modò assentiri, & postea dissentiri; ergo conscientia non est apprehensio, sed iudicium, cum idem numero, aut specie non sibi contrarietur. Respondeo primò, argumentum nihil probare de conscientia dubia, & scrupulosâ, neque de conscientia versante circa actiones præteritas, sed ut plurimum de versante circa præteritas, & futuras.
- Respondeo secundò etiam non convincere de conscientia versante circa actiones præteritas, & futuras, nisi quando actus apprehensivus est admodò simplex, ut non sit iudicativus, neque virtualiter, nec in proximâ dispositione; siquidem quando talis actus est hoc modo iudicativus, non potest, eo perseverante, dari illa mutatio iudiciorum oppositorum. Accedit, quòd etiam si concederetur illa mutatio iudiciorum, adhuc talis apprehensio posset esse conscientia; siquidem posset movere voluntatem, cum adhuc non daretur iudicium dissentiens tali apprehensioni.
- Obijcies 5. Scire est differentia iudicii, & non apprehensionis; sed de conscientia habetur Ecclesiast. 7. Scit conscientia tua, &c. ergo conscientia non est apprehensio, sed iudicium. Respondeo etiam simplicem apprehensionem, præsertim virtualiter iudicativam, appellari scientiam. Unde testimonium illud explicatur de conscientia memorativa circa actiones præteritas, quæ quidem conscientia, licet simplex apprehensio, non ineptè dicitur scientia.
- Obijcies 6. Conscientia errans, & recta non sunt proprietates notitiae apprehensivæ, sed iudicativæ; idemque est de conscientia verâ, & falsâ; & tamen per huiusmodi proprietates dividitur conscientia; ergo &c. Respondeo primò, argumentum non procedere de conscientia dubia, & scrupulosâ. Respondeo secundò, licet conscientia, quæ non est formaliter iudicium, non dicatur cum tantâ proprietate recta, erronea, vera, aut falsa, sicut dicitur conscientia formaliter iudicativa, talem tamen dici illam, quæ est iudicativa virtualiter, & in proximâ dispositione; quatenus scilicet apprehensio talis est, ut intellectus sit proximè dispositus, & determinatus ad ferendum iudicium formale.
- Obijcies 7. Conscientia est conclusio deducta ex duabus præmissis; sed conclusio est iudicium; ergo & conscientia Minor, & consequentia patent. Probatur major, quia conscientia dicit applicationem scientiæ; est enim cum alio scientia; hæc autem applicatio fit hoc modo; nam intellectus format quandam syllogismum, cuius majorem præmittit synteresis dictans, omne vitium esse fugiendum; minorem subsumit ratio, nempe detrahere est vitium; Conscientia autem infert conclusionem sic ex præmissis

missis concludens; ergo derivare fugiendum est; sicque assensus hujus conclusionis appellatur conscientia, quasi concludens ex alio, aut cum alio conscientia; ergo &c. Respondeo negando, conscientiam consistere solum in judicio conclusionis. Unde illa conscientia ethymologia admittenda non est, saltem pro omni conscientia, quod scilicet sit concludens ex alio, sive cum alio conscientia.

86. Quæres tamen hic: quomodo verificetur de omni conscientia, quod sit conscientia applicatio quoad actiones humanas in particulari; siquidem conscientia dubia, & scrupulosa, cum non sint actus judicativi, neque formaliter, neque virtualiter, conscientia dici nequeunt: Conscientia errans, & improbabilis, imò & probabilis, licet sint actus judicativi, habent oppositionem cum conscientia; ergo de omni conscientia non potest verificari, quod sit conscientia applicatio.

87. Respondeo id posse dupliciter verificari: Primo, quatenus per applicationem conscientia intelligitur applicatio cujuslibet notitia, sive simplicis, sive judicativa; sive certæ, sive formidolosæ; sive veræ, sive falsæ; quod enim apprehendimus, vel judicamus, etiam probabiliter, dicimus nos scire. Secundo, quatenus per applicationem conscientia intelligitur notitia certa, quæ censetur applicari per notitias illas, etiam falsas, & apprehensas, quatenus aliquo modo scientiam participant, aut per realem dependentiam, aut per similitudinem, sive in modo, quo conscientia deducitur à præmissis, ut conscientia errans, sive in terminis, qui per simplicem notitiam connectuntur, quorum connectio judicativa spectat ad conscientiam.

88. Difficultas 2. Utrum conscientia illa, quæ est judicium, sit judicium practicum: an speculative? Prima sententia ait, esse judicium practicum. Ita Bannez. 1. p. q. 79. art. 13. Pezant. q. 19. art. 6. dub. 1. §. Videtur. Secunda sententia defendit, aliquando esse judicium practicum, aliquando speculative. Ita P. Soar. cit. sect. 2. num. 1. P. Becan. tract. 1. cap. 4. quest. 4. num. 2. P. Sanchez lib. 1. decal. cap. 9. num. 3. Tertia sententia asserit, conscientiam circa actiones præteritas esse judicium speculative: circa præsentem verò, & futuras esse judicium practicum. Ita P. Vasq. cit. d. 59. cap. 1. §. Deinde. P. Sal. cit. sect. 2. num. 9. sine. Quarta sententia tenet, conscientiam esse judicium simul speculative, & practicum. Favet Albert. 2. part. sum. de Deo tr. 16. q. 99. membr. 3. art. 1. quest. 2. licet hic Doctor nomine conscientia intelligat habitum, nam cum sit eadem ratio de actu, idem de illo diceret.

89. Dico 1. Conscientia judicativa, quæ versatur circa actiones præteritas est judicium speculative. Ita Doctores secundæ, & tertiæ sententiæ. Probatur, quia judicium practicum est causa efficiens praxis, sive operationis, in quam tendit, ut docuit Philosophus 3. de Anima, text. 49. & 6. Met. text. 1. & 6. Ethicor. cap. 2. Sed conscientia quæ versatur circa actiones præteritas, nequit esse eorum causa efficiens, cum sit illis posterior; ergo talis conscientia non est judicium practicum, sed speculative.

90. Objicies 1. Conscientia est quasi cum alio scientia, quatenus est applicatio ad praxim, sive operationem, prout est illius directiva; sed hoc proprium est judicii practici, non speculativi; siquidem hoc consistit in contemplatione veritatis, quin se extendat ad executionem operis; ergo nunquam conscientia est judicium speculative. Respondeo Conscientiam esse quidem applicationem

Tom. 2.

ad humanas actiones, non tamen semper esse eorum directivam, qualiter est judicium practicum; aliquando enim non est illarum directivum, qualiter non est judicium circa actiones præteritas, quarum non est practicum, sed speculative.

Objicies 2. Conscientia dicitur regula humanarum actionum quoad honestatem, & malitiam, sed cognitio speculative non ita se habet; sicut enim non est regula artefactorum, ita neque actionum humanarum; ergo hoc est proprium cognitionis practica; consequenterque conscientia est cognitio practica, & non speculative. Respondeo negando majorem; neque enim necessarium est, quod conscientia de actionibus præteritis sit regula. Adidit neque argumentum concludere de conscientia circa alias actiones, præsentem scilicet, & futuras; quia licet conscientia lato modo appelletur regula, quatenus per conscientiam proponuntur voluntati objecta, ex quibus actiones desumunt bonitatem, & malitiam; non tamen dicitur regula strictè, quod scilicet dicet modum servandum in agendo, sicut dicunt regulæ artium, ut statim constabit.

Dico 2. Conscientia judicativa, quæ versatur circa actiones tam præsentem, quam futuras, licet sit judicium practicum, sæpè tamen est judicium speculative. Ita Doctores secundæ, & tertiæ sententiæ, & expressè P. Sanchez cit. Prima pars constat ex dictis, & constabit ex dicendis. Probatur secunda pars. Primo, quia conscientia aliquando non tendit in operationem, neque in praxim; hæc enim judicium: Deus est summè bonus: Damnati in inferno sunt mali: sunt veræ conscientia, & circa actiones præsentem; & tamen hujusmodi judicium sunt speculative, & non practica, cum neque ad operationem, neque ad praxim terminentur; ergo conscientia sæpè est judicium speculative.

Probatur secundo, quia judicium practicum debet esse dictamen de operatione absolute faciendâ, aut de modo, quo fieri debet, ut omnes concedunt, & eruditè ostendit P. Gil. 1. tract. 5. cap. 4. & 5. Sed conscientia, quæ versatur circa actiones præsentem & futuras, sæpè non est hoc dictamen; siquidem sæpè actus judicativus, qui habet pro objecto actionem præsentem, aut futuram, talem actionem non dicat, neque modum ejus, ut ab ipso judicio mensurabilem, ut patet in his: Restitutio alieni est, & erit honesta: homicidium est, & erit prævium: quæ judicium non censetur practica, ut docet P. Gil. cit. cap. 4. num. 7. cum tamen verè, & propriè sint conscientia; ergo &c.

Oppones 1. contra primam partem: Nemo operatur contra actuale judicium practicum; sed multi operantur contra propriam conscientiam; ergo hæc non est judicium practicum. Probatur major, quia judicium practicum tunc necessitat voluntatem ad operandum; ergo &c. Respondeo negando majorem, ad cujus probationem dicimus, judicium practicum de eligendo medio necessario, quando præcedit intentio efficax finis, necessitare voluntatem: non ita tamen si sermo sit de judicio, quo intellectus discernit de bonitate, aut malitiâ operationis hinc, & nunc exercendæ; hoc enim judicium, quod est propriè conscientia, non necessitat voluntatem.

Objicies 2. pro quartâ sententiâ: Conscientia est conclusio deducta ex uno principio practico, & altero speculative, ut patet in hoc syllogismo: Quod honestum & debitum est, faciendum est à Religioso: sed hic, & nunc obedire honestum, & debitum est: ergo hic, & nunc obediendum est: in quo Major

B 2

c 1

est practica; minor autem speculativa; ergo conclusio, siue conscientia debet esse simul practica, & speculativa, cum non detur major ratio, cur potius sit iudicium practicum, quam speculativum. Respondeo primò ex dictis principiis sequi conclusionem, aut practicam, aut speculativam, non verò mixtam.

96. Respondeo secundò negando antecedens, ut videre est in casibus, in quibus supra ostendimus, conscientiam aliquando esse iudicium speculativum. Et appono exemplum in sequenti syllogismo: *Omne id, quod habet privationem rectitudinis, est primum; sed homicidium habet privationem rectitudinis: ergo homicidium primum est.*

SECTIO .VI.

De Objecto Conscientiæ, quod, & quale sit?

97. **D**IFFICULTAS I. Utrum objectum materiale conscientiæ necessariò sit aliqua actio humana? Affirmat communis sententia, ut videre est apud *P. Sal. cit. sect. 1. num. 6. Anton. Perez certam. 10. cap. 7. P. Becan. tract. 1. cap. 4. q. 4. num. 2. Lorca d. 36. §. Tandem.* Negativa tamen sententia tenenda est, ita *P. Sanch. lib. 1. decal. cap. 9. num. 1.* & alii, quos tacito nomine refert *P. Sal. cit.* assignantes pro iudicio conscientiæ illud, quo aliquis iudicat rem ut propriam, aut alienam; honestam, aut pravam.

98. Probatur, quia omnis actio humana honesta, aut prava moraliter, habet dependentiam à conscientia, ut communiter dicitur; sed multæ sunt actiones honestæ, & pravae sine cognitione terminatâ ad ipsas actiones ut ad objectum; ergo objectum materiale conscientiæ non semper, neque necessariò est actio humana. Probatur Minor, quæ sola eget probatione, in hunc modum, quia homo ex apprehensione Divinæ Bonitatis aliquando elicit actum amoris Dei, quin aliquam faciat reflexionem supra talem actum, aut alias actiones humanas: Similiter ex apprehensione inimicitia sæpè odio habet inimicum absque reflexione supra ipsum odium, sicque de aliis; ergo &c.

99. Confirmatur ratiò, quia bonitas, & malitia actus interni desumitur ex objecto, quod intellectus proponit voluntati; sed non solum actiones humanae, sed & alia objecta, quæ actiones non sunt, continent bonitatem, aut malitiam objectivam, in quam tendunt actus voluntatis; ergo de his objectis, quæ non sunt actiones humanae, dabitur verè, & propriè conscientia; consequenterq; objectum materiale conscientiæ non est necessariò aliqua actio humana.

100. Argues 1. Conscientia, ut supra diximus, dividitur adæquatè in conscientiam de actionibus præteritis, præsentibus, & futuris; sed non ita adæquatè divideretur, si conscientia haberet aliud objectum, quod non esset actio humana; ergo &c. Resp. distinguendo majorem: dividitur adæquatè in conscientiam de actionibus præteritis, præsentibus, & futuris, ita ut cum illis numeretur etiam earum objectum; concedo majorem: ita ut excludatur à membris dividendis; nego majorem: quod patet ex fundamento nostræ sententiæ.

101. Argues 2. Testificari, accusare, remordere, iudicare, dirigere, regulare, incitare, &c. sunt prædicata, quæ attribuuntur conscientiæ; sed hæc omnia versantur circa actiones humanas, ut patet; ergo

solum hæc sunt objectum materiale conscientiæ. Respondeo negando minorem: licet enim multi effectus, qui conscientiæ attribuuntur, versantur circa actiones humanas, quales sunt omnes, qui sunt proprii conscientiæ de præteritis; non tamen omnes effectus ei attributi versantur circa solas actiones humanas, ut patet ex dictis, & in effectibus incitare, dirigere, regulare, & aliis.

Argues 3. Conscientia, ut supra diximus, ex communi Theologorum est quasi cum alio scientia, id est applicatio scientiæ ad actiones humanas, quod *P. Valent. cit. d. 2. q. 14. punct. 4. §. Quod igitur.* docet intelligendum esse intransitivè, nempe quod sit scientia de humanis actionibus; ergo solum hæc habent rationè objecti materialis respectu conscientiæ. Respondeo conscientiam esse applicationem scientiæ ad actiones humanas, quatenus nimirum scientia de honestate, & malitiâ objecti, quod actio humana non est, applicatur ad actiones voluntatis, in quantum scilicet conscientia proponit objectum honestum, aut pravam per humanas actiones diligendum, aut repudiandum. Unde explicatio illa *P. Valent. universaliter intellecta non est admittenda.*

Difficultas 2. Utrum actio humana, quæ est objectum conscientiæ, necessariò sit singularis? Negativè; potest enim Conscientia habere pro objecto actionem in communi, tam secundum rationem specificam, quam genericam. Ita *D. Antonin. 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 3. Lycher. in 2. dist. 39.* & apud illum *Scot. Sair. lib. 1. in Clavi cap. 2. fine. Cordub. lib. 3. quest. 1. P. Soar. cit. d. 12. sect. 1. num. 8. P. Sanch. lib. 1. decal. cap. 9. num. 4.* quatenus indifferenter appellat Conscientiam notitiam actionis tam in communi, quam in particulari. Tenent etiam, qui declarando ex quibus principiis colligatur conclusio, quæ est conscientia addunt hoc exemplum: *Omne malum est fugiendum: mendacium est malum; ergo mendacium est fugiendum:* fatentur enim hanc conclusionem esse ipsam conscientiam; sed est de mendacio secundum rationem communem; ergo &c. Adhuc tamen.

Probatur primò, quia si voluntati proponatur per intellectum actio aliqua honesta, aut prava in communi, siue secundum rationem specificam, ut temperatè, aut imtemperatè edere; siue secundum rationem genericam, ut bene, aut malè vivere, voluntas sine dubio poterit actionem illam, tam in specie, quam in genere appetere; sed tunc dabitur volitio honesta, aut prava, consequenterque conscientia à quâ dependeat, cum non detur alia cognitio, ut suppono, quàm assignata; ergo necessariò fatendum est ad rationem conscientiæ opus non esse, quod sit de actione singulari, cum jam detur conscientia terminata ad actionem in communi.

Dicent, voluntatem non posse tendere in prædictam actionem in communi, nisi per affectum simplicem, & inefficacem. Sed contra, quia, eo dato, adhuc vim argumenti non effugiunt; siquidem ille affectus, licet simplex, si tendat in objectum honestum, bonus est; si autem in honestum, est pravius; ergo habet dependentiam à conscientia, quæ solum habet pro objecto actionem in communi.

Probatur secundò, quia dari potest ratio conscientiæ, licet hæc ad actionem humanam non terminetur, & talis actio non cognoscatur, ut patet tum ex supra dictis: tum in actu honesto complacentiæ, quo quis sibi complaceat de Attributis divinis; tunc enim sicut actus honestus voluntatis non habet pro objecto actionem humanam; ita neque